

stikove proze. Temeljni vir vseh teh pojavov gotovo ni literarno zgledovanje in posnemanje, marveč razrvanost in vzburkanost Levstikove duševnosti, močna idejna angažiranost in časovna stiska, v kateri je Gadje gnezdo nastajalo. Te okoliščine niso dopustile, da bi pisatelj razvil svoje realistične intencije, tako značilne za njegovo drugo pripovedništvo, ampak so ga prisilile v poseben in enkratni izraz (ta ima morda edinega predhodnika v prozi *In vstali so divji psalmi* oz. *Svoboda!* iz leta 1910). Najbrž je prav ta posebni izraz Gadjega gnezda ob njegovi tendenčnosti vzbudil tisti veliki odmev pri mladi generaciji po prvi svetovni vojni, o katerem poroča Hartman po Copelandovi (str. 195). K temu bi lahko dodali še sodbo našega najznačilnejšega, če že ne najpomembnejšega ekspresionističnega prozaista in dramatika Slavka Gruma, izraženo v nekem intervjuju: »Najboljši povojni tekst starejše generacije se mi vidi Levstikovo

„Gadje gnezdo.“ (Jutro 1931, št. 215, str. 6.) Iz tega se nam lušči zaključek, ki ga pa Hartman ni tvegala, da je Levstikov roman Gadje gnezdo najpomembnejši predhodnik slovenskega ekspresionizma v prozi, če že ne njegov prvi nezavedni predstavnik.

Končno moramo omeniti še povpraševanje po estetski vrednosti Gadjega gnezda, ki je v Hartmanovih izvajanjih vseskozi prisotno, pravzaprav njihova vezna nit, ki se v zaključnem odstavku študije strne v razsodbo: »Čprav Gadje gnezdo ni do vseh nadrobnosti dognana umetnina, ... so njegove vrednote vendarle takšne, da ga moramo imeti za člen zaporedja, združujočega dela z bistvenimi elementi, ki reprezentativno opredeljujejo slovensko leposlovje z umetniškim, narodno individualnim in obče človeškim.« (Str. 198.)

Jože Koruza
Filozofska fakulteta v Ljubljani

TEDEN RADIA 1975

Udeležil sem se prireditve Teden radia, ki jo že tradicionalno organizira v Ohridu Jugoslovanska radiotelevizija. Čeprav sem bil na tej prireditvi prvič in čeprav nisem počakal uradnega konca in uradnih izidov (Teden radia je pravzaprav tekmovanje jugoslovanskih radijskih hiš), mislim, da so moji vtisi in vednost dovolj utemeljeni in pomembni, da o njih na kratko obvestim našo javnost.

Pomembno je že dejstvo, da se prireditve omejuje na radio (brez televizije), torej da je osredotočena samo na tako imenovani slušni medij. To me posebej zanima kot pedagoga: zanima me posebna vrednost slušnosti za otrokov duševni razvoj; dejanski delež radia v našem družinskem življenju; s kakšnimi postopki bi v osnovni šoli uza-vestili oziroma osamosvojili slušnost (radio, magnetofon, posnemanje radia pri govoru in pri igri) in vidnost (televizija, diafilmi, gledališče).

Prireditve Teden radia je razdeljena na tri glavna področja: glasbene oddaje; govorne oddaje; radijske igre. Medtem ko glasbene in govorne oddaje že po svojem bistvu pripadajo slušnemu mediju, saj na primer koncert pevskega zbora s televizijskim prikazovanjem ne pridobi veliko (koncert

grem bolj poslušat kot gledat), — pa je radijska igra s stališča slušnosti drugotna; omejenost igre (drame) na slušnost je taka posebnost, da je radijska igra lahko samostojna literarna in režijska vrsta.

Kakšen je položaj radijske igre, ilustrira dejstvo, da radijskih iger Slovenci nimamo posnetih na plošče in kasete. Ali se bo to spremenilo? Ali imamo Slovenci pogoje, da bi »fiksirali« radijsko igro in s tem priznali njeno samostojnost in vrednost?

V Ohridu sem se moral omejiti: aktivno sem spremljal samo revijo radijskih iger. Slišal sem 12 radijskih iger za otroke in 12 radijskih iger za odrasle, skupaj 24 radijskih iger. Primerjanje tolikšnega števila iger in še druge okoliščine omogočajo, da odgovorim na pravkar zastavljeno vprašanje, kakšna je vrednost današnje slovenske radijske igre.

Vesel sem, da na vprašanje pozitivno odgovarja že sam formalni izid tekmovanja, to je odločitev obeh žirij. V sekciji radijskih iger za odrasle je prvo mesto za režijo pripadlo režiserki Rosandi Sajko z RTV Ljubljana. Prav tako je Rosandi Sajko pripadlo prvo mesto za režijo v sekciji radijskih iger za otroke. Ljubljanska radijska igra za otroke je bila proglašena za naj-

boljšo glede na celotni vtis. Skupaj je na področju radijskih iger RTV Ljubljana prejela 7 nagrad.

V sekciji radijskih iger za otroke, in ob tej sekciji se bom malo podrobneje zaustavil, je Ljubljana predvajala 2 igri. Omejimo se na nagrajeno: Frane Puntar, Vrata, ki škripljejo.

Ta je dosegla velik uspeh. V igri nastopa deklica, ki ima rada, da vrata škripljejo in ki ji v domišljiji ni nič nemogočega: odide z vrati po svetu, pridružio se otroci. Avtor izvaja številne fantastične transformacije, ki niso tradicionalno pravljične, ampak jih omogoča jezikovna in funkcijska zveza. Tako transformacija je na primer: tat (zapornik) — portir (vratar) — golman. Z moralnega stališča je očitno, da je meja med negativnim in pozitivnim zbrisana. Estetska igrivost (in morda tudi družbena kritičnost) prevladuje nad moralnostjo. — Otroci morajo končno na oblak. Tudi pasus o oblaku je predvsem estetski in igriv; spor s starejšimi, beg iz družbe ni zaostren. Starši pridejo za otroki na oblak.

Puntarjeva igra Vrata, ki škripljejo se verjetno ne bo tako uveljavila, kot sta se uveljavili njegovi igri »A« in »Medvedek zleze vase«, v katerih sta igrivost in estetika povezani s poučnostjo in etiko. Tem bolj pa se je lahko razmahnila režija radijske igre o vratih. Poslušalci smo slišali čudovite stvari — bogato, izredno obdelane govorce in odlična, kultivirana zvočna sporočila.

Ko govorim o razmahu slovenske radijske igre, mislim na Puntarjeve igre, njihovo odlično slušno osnovo in veliko literarno in pesniško vrednost, mislim pa v enaki meri na režijsko-izvedbene dosežke in na nadaljnje izvedbene možnosti. Puntarjeve igre in režije Sajkove Slovenci lahko izkoristimo v šolstvu. Šolstvo naj bi dalo pobudo,

da bi se kaka izvedba radijske igre razmnožila. Le tako bo mogoče izdelati in uporabljati ustrezne metodčne postopek, medtem ko je zdaj edini možni postopek: enkratno poslušanje cele igre. Tudi je potrebno Puntarjeve tekste tiskati.

Rosanda Sajko je na osnovi Puntarjevih iger razvila teoretičen psihološko-režijski koncept. Na letošnji prireditvi Teden radia je predložila razpravo z naslovom Razmerje med literarno in izvedbeno strukturo v radijski igri za otroke. Sajkova meni, da igre niso namenjene samo otrokom, ampak tudi otrokom. Puntarjevi liki so specifično slušni, in samo slušni medij jih uspešno predstavlja. Na primer: »A« je večdimenzionalen lik: je hkrati črka in zajček (»črka-zajček«). V igri Medvedek zleze vase deklica zleze v svoj lastni želodeček. V igri Šal nastopa Glas, ki je zbolel in si plete šal. In zdaj ta vrata, npr. transformacija vrat v gol.

Po končanem predvajanju iger za otroke smo imeli pogovor za okroglo mizo. Puntar ima kot avtor radijskih iger za otroke vodilno mesto v jugoslovanskem merilu. V Ohrid so bili povabljeni tudi radijski iz raznih evropskih držav. Mislim, da najdejo kaj, da občudujejo pri našem radiu. V tej zvezi naj omenim, da je predstavnica švedskega radia ilustrirala njihovo delo z radijsko dramatizacijo slovenske pravljičice Deček in povodni mož.

Ljubljanski radijski delavci odlično pripravljajo gradivo. Besedila vseh slovenskih radijskih iger so namreč na Tednu radia predložena v slovenščini, srbohrvaščini, francoščini in nemščini. Pesemske tekste v igri Vrata, ki škripljejo je npr. prevedel v srbohrvaščino Slavko Mihalič; z dobrim čutom za izvirk in celo s čutom za poenostavitev težavne metaforike.

Milan Dolgan
Pedagoška akademija v Ljubljani

Polemika

ZBORNİK ŠTEFANA KUZMIČA

Gradivo s simpozija ob 250-letnici rojstva. Uredniški odbor: Antoša Leskovec, Mira Medved in Jože Ternar. Pomurska založba. Murska Sobota 1974. Str. 150.

Do Šlebingerjevega članka v SBL (zakaj je njegovo ime zamolčano na str. 51 in 55?)

so o Štefanu Kuzmiču objavili dolgo vrsto krajših omemb v preglednih člankih o prekmurski slovstveni dejavnosti; prav tako v slovstvenih zgodovinah, pa tudi samostojnih spisov, vse v raznih jezikih. Kritične opombe k tem objavam je kratko povzel